הדרך אל האוסף

כתב: משה רימר
אייר: יפתח גורפיין

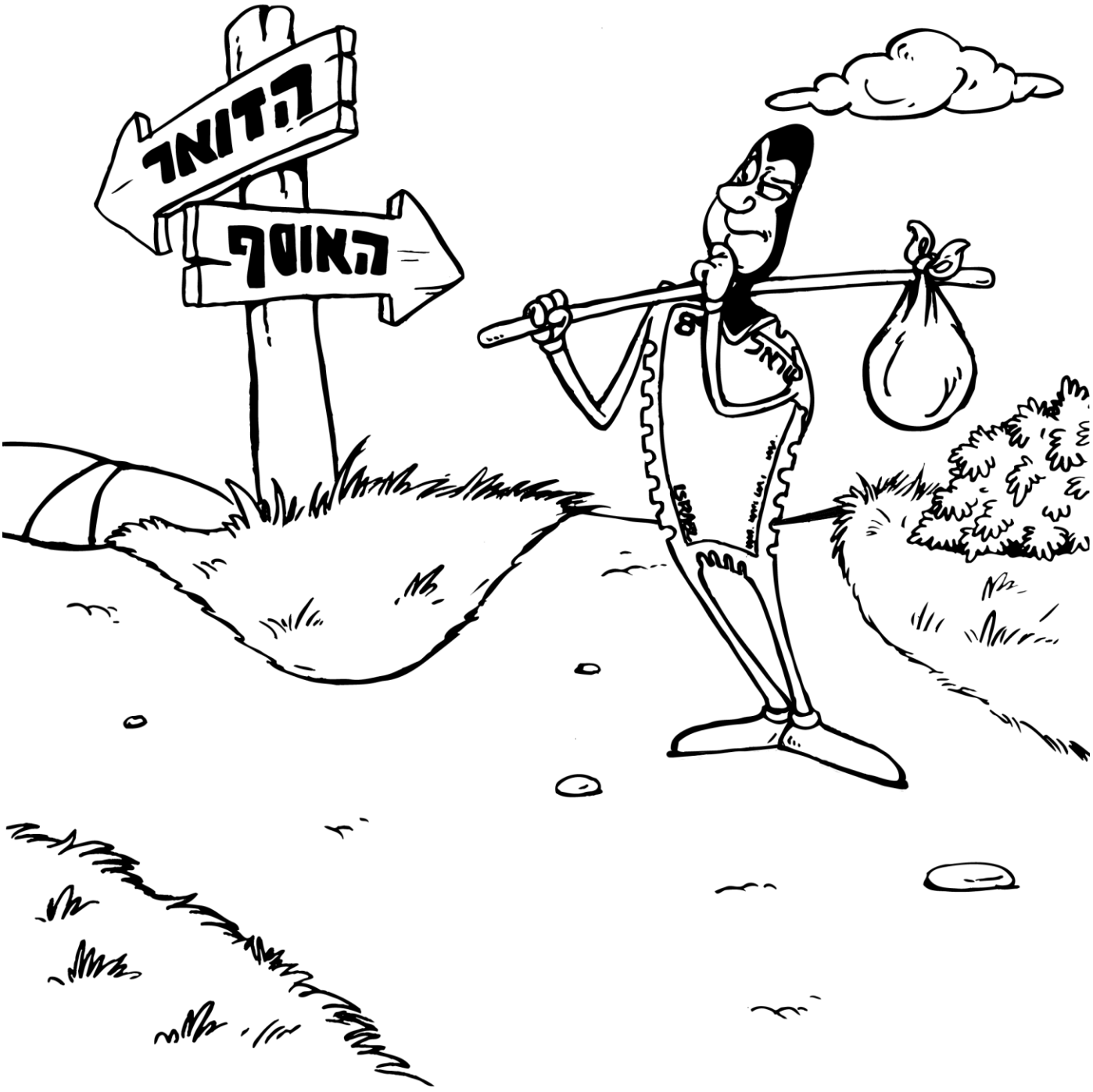

ברוך בואך למסע הגדול, מסעו של בול מבית הדואר ועד למסגרת התצוגה בתערוכת הבולים.

אני מזמין אותך להצטרף אלי בקריאת החוברת וללוות אותי בדרך הארוכה והמעניינת אל האוסף.

תוכן העניינים

חפש אותי	**3**
הניקיון מעל הכל	**6**
מי אני? מה אני?	**10**
תמונות מן האלבום המשפחתי	**17**
באה מנוחה ליגע	**21**
"10" - הבול המושלם	**25**
בחירת מסלול איסוף	**29**
ידע בולאי	**33**
תערוכת בולים	**35**

פרק ראשון

חפש אותי

ובו נלמד כיצד ניתן להשיג בולים לאוסף.

בולים ישראלים חדשים שזה עתה "נולדו" ניתן לרכוש בבית הדואר

ניתן להרשם כמנוי בשירות הבולאי והבולים הישראלים החדשים ישלחו בדואר ישירות לביתך

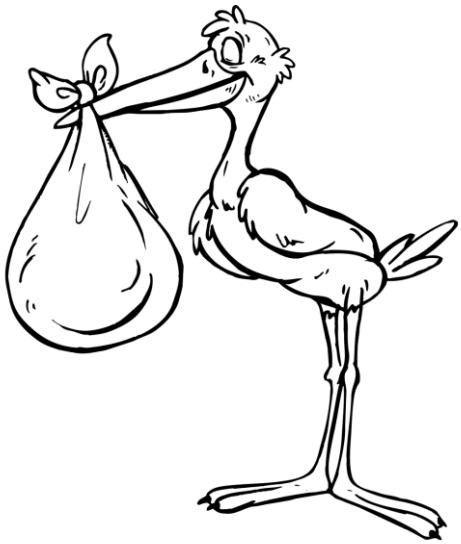

בולים חדשים ממדינות זרות ניתן לרכוש מהשרות הבולאי של המדינה שהנפיקה את הבול

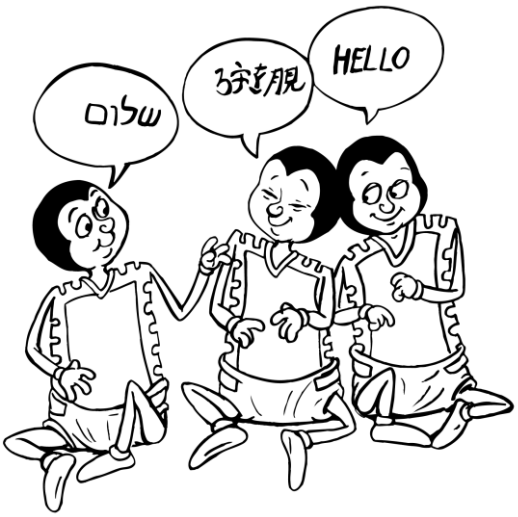

אצל סוחרי הבולים ניתן לקנות מגוון עשיר של בולים מכל הארצות ומכל הזמנים

ניתן להרכיב אוסף בולים מהנה ומחנך גם ללא השקעה כספית גבוהה

יש אספני בולים ותיקים שישמחו לסייע לאספן מתחיל ולתת לך במתנה את הבולים המיותרים שלהם

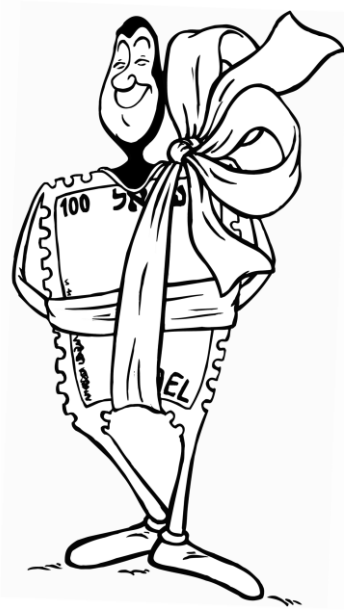

מומלץ להיפגש או להתכתב עם אספנים אחרים בני גילך ולהמיר את הבולים המיותרים שברשותך בבולים אחרים המעניינים אותך

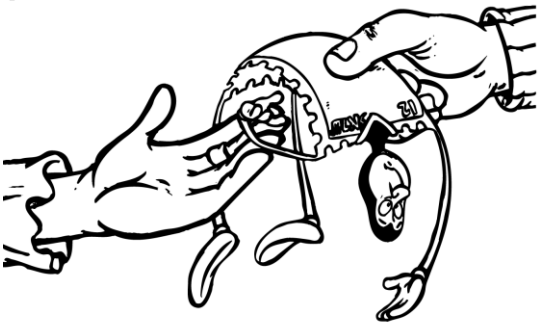

בדיקה של מעטפות הדואר המגיעות לביתך עשויה להעשיר את האוסף בבולים רבים. בקש מקרובי משפחה ומחברים שישמרו עבורך את הבולים שהם מקבלים בדואר

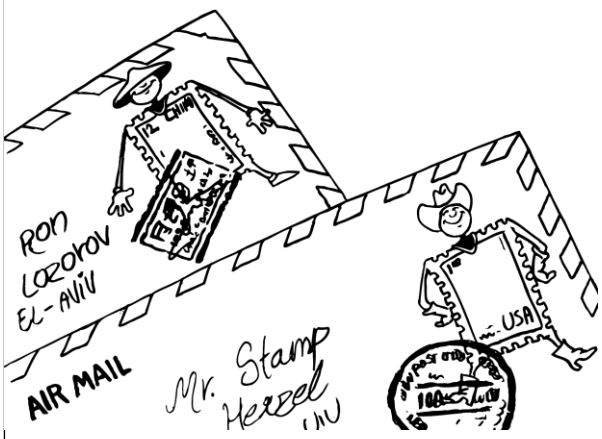

פרק שני

הניקיון מעל הכל

בפרק זה נלמד כיצד לנקות את הבולים שהשגנו וכיצד לשמור עליהם מפני פגיעה.

את הבולים המשומשים שהשגנו יש לרחוץ במים לפני שמצרפים אותם לאוסף. הרחיצה נועדה להפריד בין הבול ובין שאריות נייר המעטפה אליה היה דבוק.

שים לב! לפני הפרדת הבול מן המעטפה, בדוק את החותמת המוטבעת עליה. במקרים רבים יש למעטפה המבויילת ערך גבוה מזה של הבול הבודד. אם אינך בטוח, שאל בעצתו של בולאי מנוסה לפני השחתת המעטפה.

יש לגזור בזהירות את המעטפה ולהשאיר שוליים ברוחב שניים-שלושה מילימטרים סביב הבול.

חשוב להקפיד ולגזור את חלקי המעטפה המודפסים בצבע (כגון השוליים הצבעוניים של מעטפות דואר אויר). אחרת, עלול הצבע לרדת בזמן השטיפה במים ולהשחית את הבול.

מניחים את גזיר המעטפה עם הבול בקערית המכילה מים פושרים וממתינים מספר דקות עד שהדבק יימס והבול יפרד מן הנייר.

המתן בסבלנות עד שהבול יפרד בעצמו מן הנייר.
אין לנסות ולהאיץ את התהליך או להפריד את הבול בכח מן המעטפה.

לאחר שהדבק נמס והבול צף חופשי בקערית המים, יש להוציא את הבול, לנער בזהירות את שאריות המים ולהניח אותו לייבוש, כשפניו כלפי מטה, בין שני גליונות נייר סופג.
הבולים נוטים להתעגל בזמן הייבוש. הנחת ספר גדול על הנייר הסופג תבטיח שהבולים יהיו ישרים ומוכנים להמשך טיפול בגמר פעולת הייבוש.

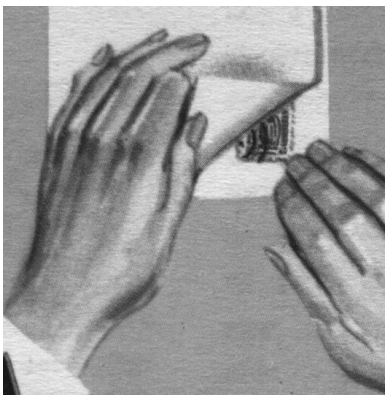

שים לב!

סכנות רבות אורבות לבול העדין. טיפול לא זהיר עלול להשחית אותו, לפסול אותו או להוריד מערכו הכספי.

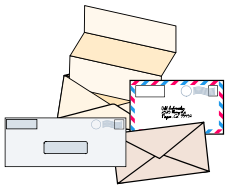

התוכל להעביר בשלום את הבולים מן המעטפות אל האלבום מבלי לעבור באיזורים המסוכנים?

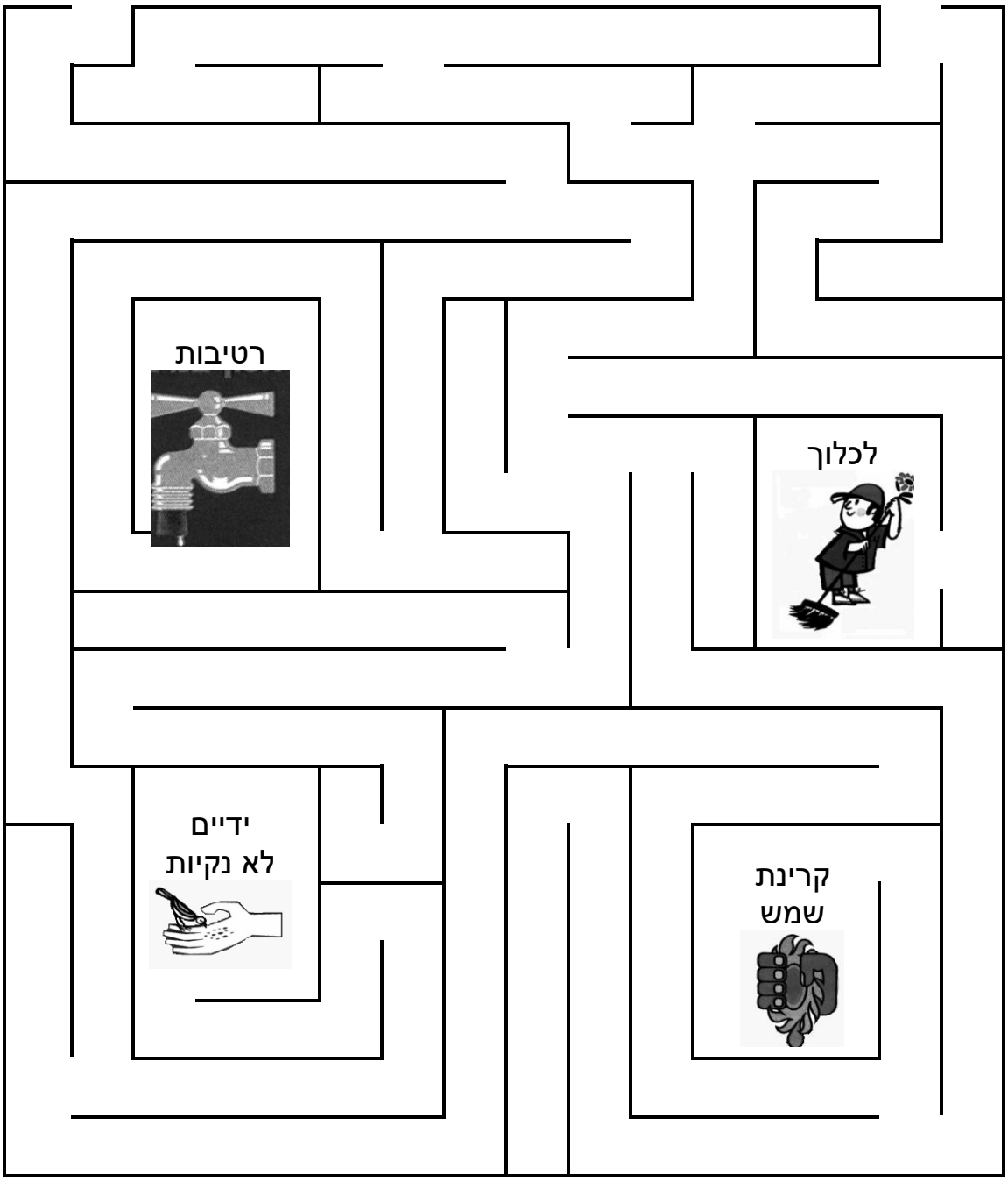

מלקט

חשוב להקפיד ולאחוז את הבולים בעזרת מלקט ולא לאחוז אותם ביד. גם הידיים הנקיות ביותר מפרישות זיעה הפוגעת בבול.

יש מלקטים בעלי צורות שונות, וכולם טובים באותה מידה. עם זאת יש להקפיד שלא לבחור במלקט משונן העלול להזיק לבול.

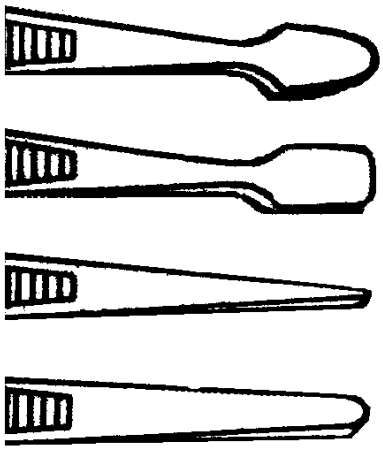

מגדלת

שימוש במגדלת יאפשר לנו לבחון את הבול שלנו, לראות בבירור את הפרטים הקטנים המופיעים בו ואף לאתר פגמים בבול.

פרק שלישי

מי אני? מה אני?

בפרק זה נלמד כיצד לזהות את המדינה שהנפיקה את הבול, נברר את הערך הנקוב שלו וננסה לקבוע מתי הונפק הבול.

הצעד הראשון, והחשוב ביותר, בדרך הארוכה לזיהוי הבול מתחיל בזיהוי שם המדינה שהנפיקה את הבול. במרבית המקרים נוכל להתגבר על שלב זה ללא קושי מיוחד. על גבי מרבית הבולים רשום שם המדינה באופן ברור וכל הנדרש ממך הוא להכיר את צורתן של האותיות הלטיניות.

הנה מספר דוגמאות:

דנמרק	Danmark
איסלנד	Island
ברזיל	Brasil
פיליפינים	Pilipinas

טונגה	Tonga
איי קומורו	Etat Comorien
מקאו	Macau
איטליה	Italia

המצב מסובך מעט יותר כאשר שם המדינה רשום באותיות לטיניות מוכרות, אולם שם זה שונה מהדרך בה נהוג לכנות את אותה מדינה בעברית. מעט תרגול יסייע לך להכיר את שמות רוב המדינות.

השם המקובל בעברית	השם בלשון המקום	השם המופיע על הבול
אירלנד	אירה	Eire
הונגריה	מגיאר	Magyar
שוויץ	הלבטיה	Helvetia
ספרד	אספניה	España
הולנד	נדרלנד	Nederland

לעיתים מופיע שם המדינה בראשי תיבות. במקרה זה אין מנוס מלהיעזר במדריך או בקטלוג בולים על מנת לפענח את משמעות השם.

גרמניה המזרחית	DDR
צרפת	R.F.
אפריקה הדרומית	RSA
ארצות הברית של אמריקה	U.S.A.
תימן	Y.A.R.

קיימים בולים רבים בהם מופיע הכיתוב באותיות שאינן לטיניות. אם אותיות אלו מוכרות לך, מה טוב, אבל גם אם אין באפשרותך לקרוא את הכתוב על הבול, ניתן על פי צורת האותיות לזהות את המדינה או האזור ממנו הגיע הבול.

אותיות יווניות	יוון
	קפריסין
אותיות קיריליות	בולגריה
	יגוסלביה
אותיות קוריאניות	קוריאה הצפונית
	קוריאה הדרומית

לעיתים, כאשר אין על גבי הבול שום כיתוב הניתן לזיהוי, נוכל להעזר בסימנים אופייניים שהופיעו על בוליהן של מדינות מסויימות.

ברית המועצות

אוקראינה

דרום קוריאה

קוריאה

טורקיה
וחלקי האימפריה הטורקית

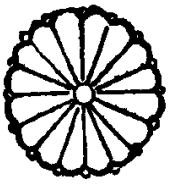

יפן

טורקיה
ומדינות מוסלמיות נוספות

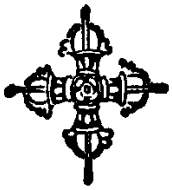

מונגוליה

כעת, לאחר שהצלחנו לזהות את שם המדינה בה הונפק הבול, יש למצוא את שנת ההנפקה. לגבי בולים מודרניים רבים זוהי משימה קלה מאוד. במדינות לא מעטות מקובל לציין את שנה ההנפקה על גבי הבול כחלק מן העיצוב או בשולי הבול.

בברזיל נהוג החל משנת 1973 לרשום את שנת ההנפקה באופן בולט בצד שם המדינה.

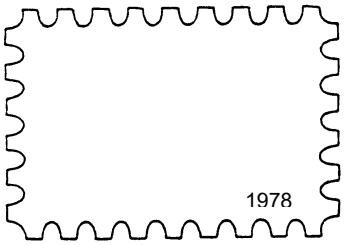

בישראל נרשמת שנת ההנפקה בשולי הבול החל משנת 1978. שנה לאחר מכן החלו לרשום גם את השנה העברית.

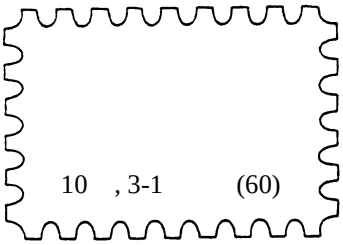

בבולי סין הראשונים קיים סימון מורכב המציין את מספר הבול, מספר הסידרה ומספר הבולים בסידרה.

כאשר שנת ההנפקה אינה רשומה במפורש על גבי הבול, ניתן להיעזר בכיתוב אחר העשוי ללמד על שנת ההוצאה המדויקת או לפחות על תקופת ההנפקה.

משחקי המכביה הרביעית נערכו בישראל בשנת תשי"ד שהיא שנת 1953. בשנה זו הונפק הבול.

נס ציונה הוקמה בשנת 1883. הבול המציין 100 שנים להקמתה הונפק בשנת 1983.

בול יום הזיכרון לחללי צה"ל שהונפק בשנת 1988 הראה את השנה העברית כמרכיב המרכזי בעיצוב הבול.

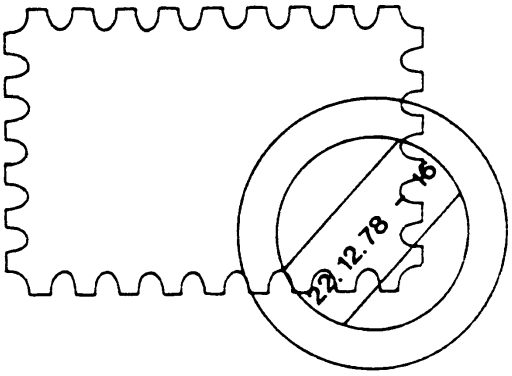

חותמת ברורה המופיעה על גבי בול משומש מלמדת מתי נעשה שימוש בבול. חשוב לזכור שאין זה בהכרח מועד הנפקת הבול ויתכן ששולח המכתב השתמש בבול ישן שהיה ברשותו.

השלב השלישי בתהליך קביעת זהותו של הבול עוסק באיתור ערכו הנקוב. לרוב מצוין הערך הנקוב על גבי הבול באופן בולט כשהוא רשום בספרות או במילים. לעיתים יופיע גם שם המטבע באופן מלא או בקיצור.

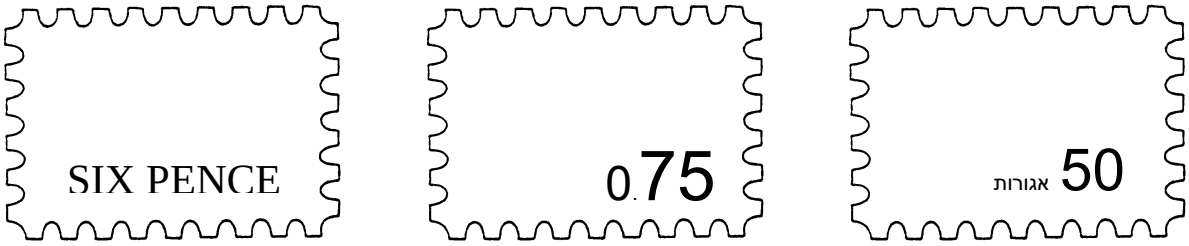

בתקופות של אינפלציה גבוהה או כאשר תעריף הדואר טרם נקבע סופית בעת הכנת הבול, העדיפו רשויות הדואר להנפיק בול שלא מצוין עליו ערך נקוב מדויק. לרוב נרשם על הבול, באמצעות קוד או באופן מפורש, השרות עבורו נועד הבול.

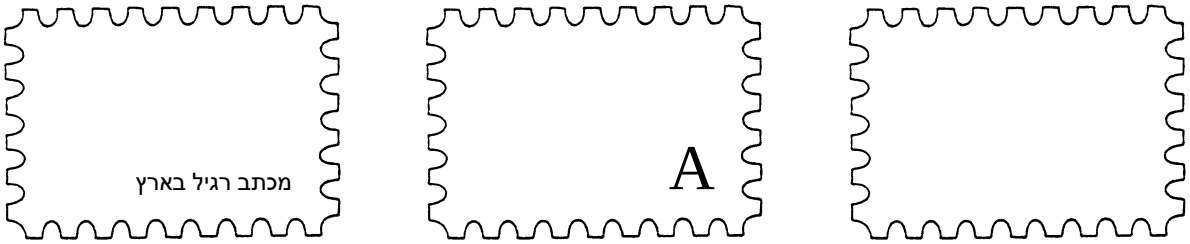

לעיתים לא נרשם כלל ערך נקוב על גבי הבול.

בשנת 1978 הנפיקה ארצות הברית בול ללא ערך נקוב. על הבול נרשמה האות A והוא נמכר לציבור במחיר 15 סנט.

הבולים ללא ערך נקוב שהונפקו בישראל נועדו למשלוח מכתב רגיל בתוך הארץ.

בולי דואר שימשו במקרים רבים אמצעי לאיסוף כספים מן הציבור לטובת מטרות שונות. במקרים אלו נרשמו על גבי הבול שני ערכים נקובים, האחד ציין את שווי הבול לצורכי דואר ואילו הערך השני ציין את הסכום הנוסף שעל הקונה לשלם. לעיתים נרשמה על גבי הבול המטרה לשמה נאספו הכספים.

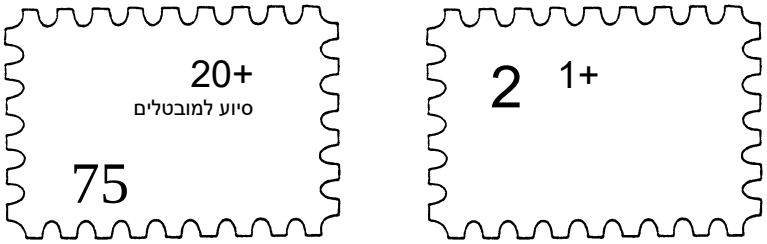

נתון חשוב, המאפשר לנו להבדיל בין מהדורות שונות של בול מסויים, הוא צפיפות חורי הניקבוב.
כאשר בול כלשהו מודפס במספר מהדורות, קורה לעיתים שכל מהדורה מנוקבבת בצפיפות שונה. לכל מהדורה יש ערך כספי שונה והיכולת להבחין בין המהדורות, עשויה לאפשר לך לאתר בול נדיר.
צפיפות הניקבוב נמדדת על ידי ספירת מספר הנקבים בקטע שאורכו שני סנטימטר.

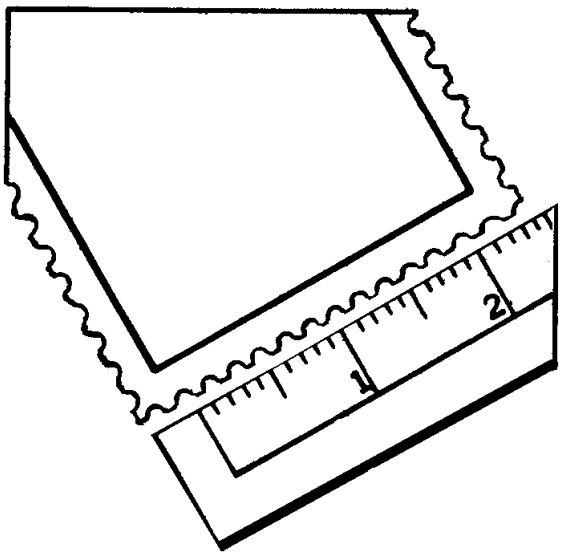

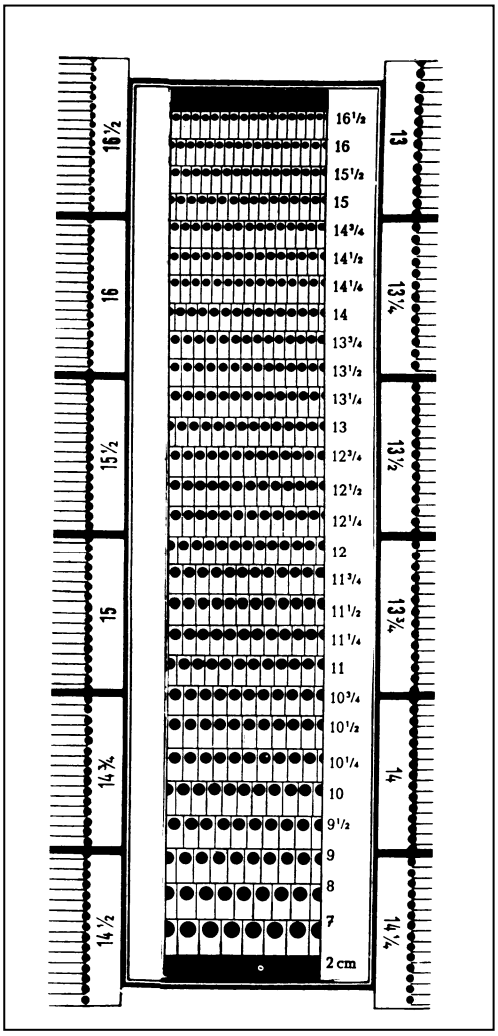

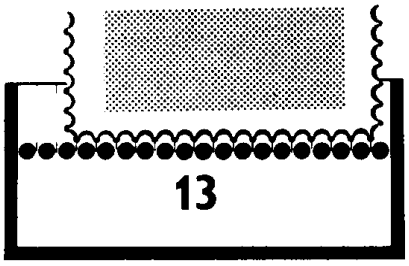

מד הניקבוב נועד להקל על מדידת צפיפות הניקבוב. הזז את הבול שברשותך עד אשר תתקבל התאמה בין הנקבים בבול ובין שורת הנקודות שבמד הניקבוב.

בול, שיש לו 13 נקבובים לאורך שני סנטימטר, ירשם כבעל ניקבוב 13.

כאשר צפיפות הניקבוב בצד העליון של הבול שונה מזו שבצידי הבול תרשם קודם כל הצפיפות בראש הבול. (לדוגמה: צפיפות הניקבוב היא 14x13 כאשר יש ניקבוב 14 בראש הבול וניקבוב 13 בצידי הבול)

בדומה לניקבוב גם סימני המים מאפשרים לנו להבחין בין הדפסות שונות של בול.

מה זה סימן מים?

כאשר מייצרים את הנייר שישמש להדפסת הבול מטביעים בו צורות מסויימות שיקשו על זייפנים לנסות ולהדפיס בולים לא חוקיים.

נוכל להבחין בסימני מים בולטים אם נחזיק את הבול מול האור (בדומה לבחינת הדמות הסמויה המוטבעת בשיטרי כסף). דרך טובה יותר היא להניח את הבול בתוך קערית שחורה כשפיו כלפי מטה. טיפטוף מספר טיפות בנזין על הבול יגלה לעין את סימן המים.

זהירות!!!

בנזין הוא חומר דליק מאוד, אין להשתמש בו בקירבת אש.

יש להשתמש רק בבנזין רפואי הנמכר בבתי מרקחת ולא בסוגי דלק אחרים.

כוכבים, גלגל מכונף, כתר
סימני מים באיטליה

הצדף הקדוש
בבולי טרוונקור

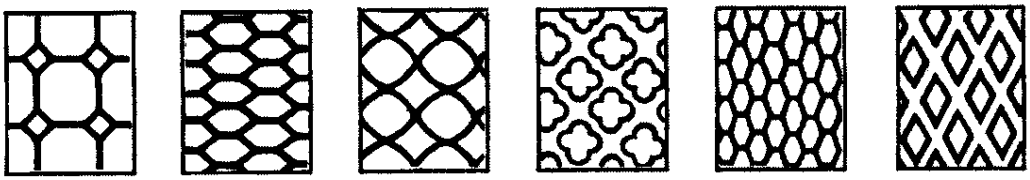

סימני מים אופיניים לגרמניה

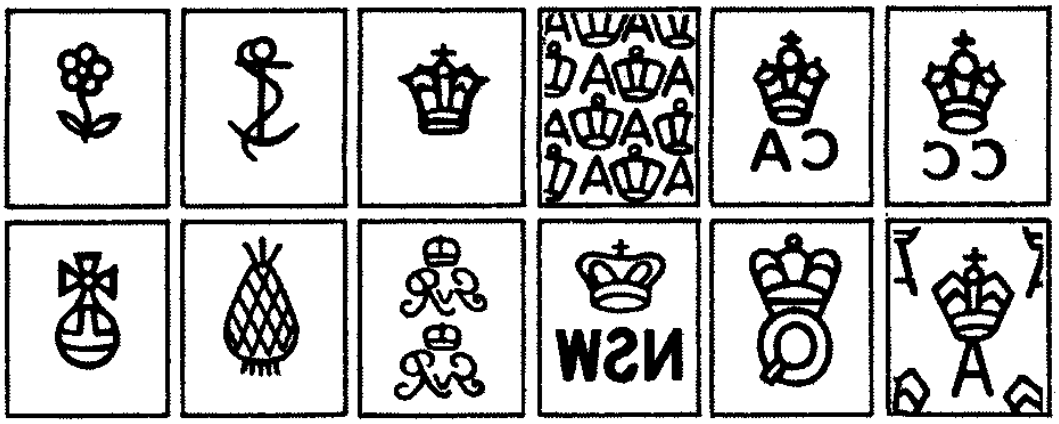

סימני מים בבולי בריטניה ומושבותיה

פרק רביעי

תמונות מן האלבום המשפחתי

בפרק זה נערוך הכרות עם קטלוג הבולים ונלמד לקרוא את המידע הרב המצוי בו.

מגזין הבולים הגרמני "מיכל-רונדשאו" נוהג לסכם מידי שנה את מספר הבולים החדשים שהונפקו ברחבי העולם. על פי דיווחו, הונפקו בשנת 1996 שנים עשר אלף ארבע מאות שישים ושלושה (12,463) בולים חדשים על ידי מאתיים שישים ושלוש (263) מנהלות דואר ברחבי העולם כולו.

המון בולים! וזה רק בשנה אחת בלבד.

אספן המבקש לזהות את הבולים שהשיג ולאתר בולים נוספים הדרושים לו חייב להיעזר בקטלוג בולים. הקטלוג מכיל את רשימת כל הבולים שהופיעו עד לפרסום הקטלוג, מציג את תמונת חלק מן הבולים ומציין פרטים חשובים לגבי כל בול.

יש קטלוגים המוקדשים לבוליה של מדינה אחת. דוגמה לקטלוג שכזה הוא הקטלוג היפה והמפורט היוצא לאור על ידי השירות הבולאי. מוצגים בו כל הבולים שהונפקו בישראל מאז הקמתה כשהם מודפסים בצבע והוא מהווה כלי עזר חשוב לכל אספן של בולי ישראל.

הנגב

(Sc. 25 Yv. 35 Mi. 54 Ba. 47)

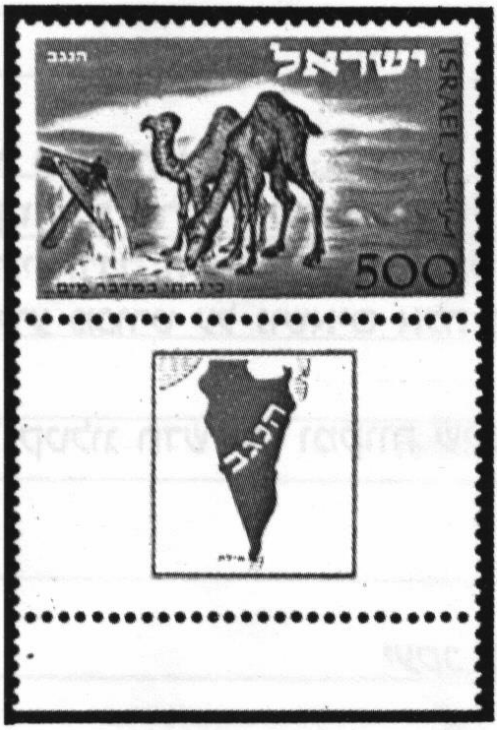

סידרה ראשונה מן המניין

כתובת: "כי נתתי במדבר מים"

כתובת נוספת: "הנגב"

מעצב: ר. רובין (בעבוד וינד־סטרוסקי)

יום ההופעה: י"ז בטבת ה'תשי"א (26.12.1950)

ציור: גמלים בנגב וצינור מים

גליון של: 50 בולים, 5 שובלים

ניקוב: מסרק 14

שיטת ההדפסה: פוטוליטו

מס'	ערך נקוב	צבע	מס' הלוח
□59	500 פר'	חום וספיה	25

הפסקת המכירה: 31.7.1953

יש קטלוגים הכוללים את כל בולי העולם שהופיעו עד כה. המדובר בקטלוגים המורכבים ממספר כרכים ומכילים אלפי דפים. שפתם של הקטלוגים העולמיים הנפוצים ביותר היא אנגלית וגרמנית.

קטלוגים אלו מציינים, בנוסף לפרטים הטכניים אודות הבול, גם את הערך הקטלוגי של הבול. הערך הקטלוגי מאפשר לאספנים לקבל מושג על שווי הבולים שברצונם לרכוש או למכור, אולם מחירו הסופי של הבול מותנה בכללי הביקוש וההיצע ויכול להיות גבוה או נמוך מן הערך הקטלוגי.

כדוגמה למידע המופיע בקטלוג עולמי חשוב נציג את קטלוג "סקוט" האמריקאי.

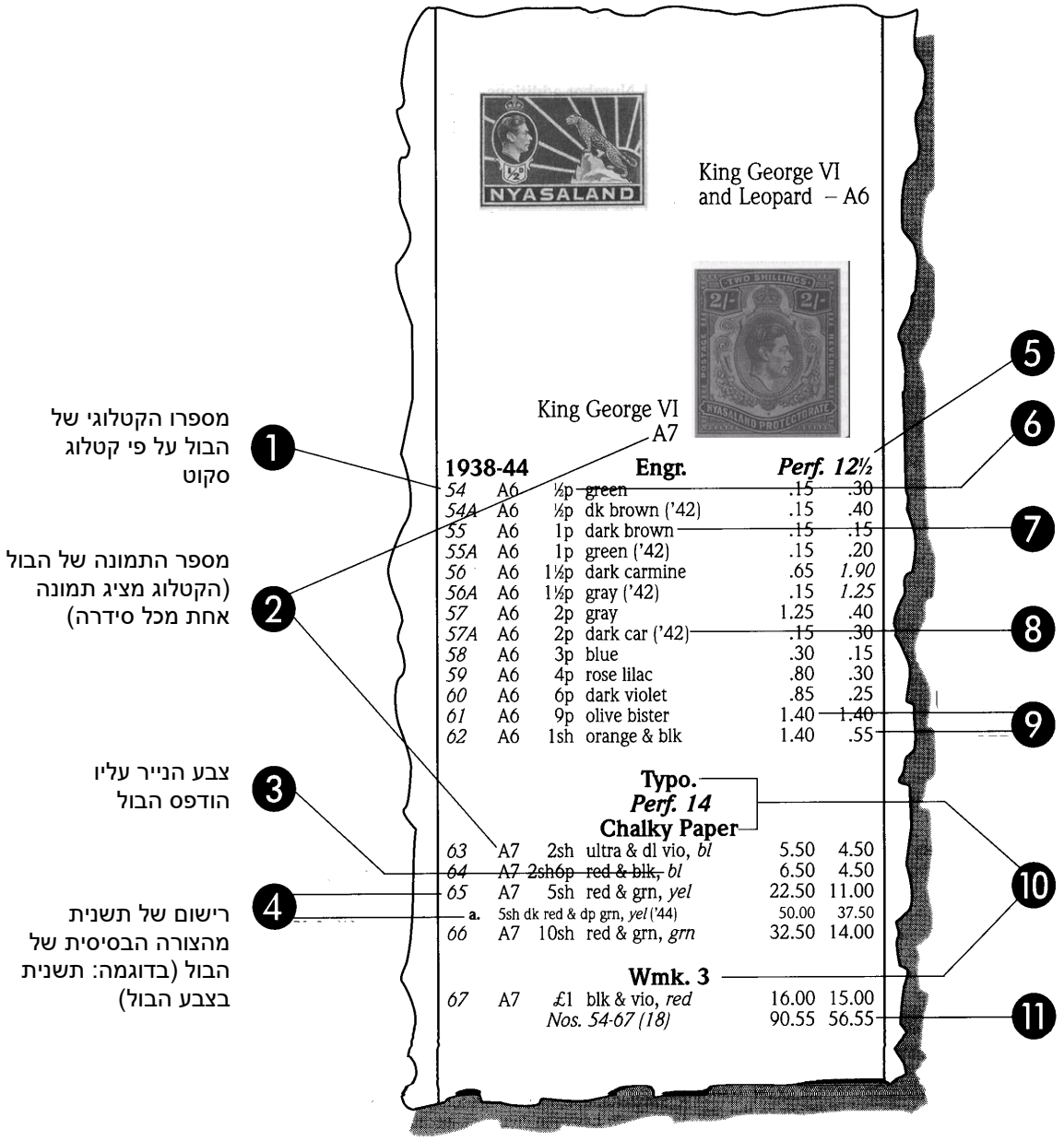

קטלוג עולמי הוא אחד העזרים החשובים ביותר העומדים לרשותו של אספן הבולים כבר בתחילת דרכו, ומומלץ מאוד לרכוש אחד מן הקטלוגים המובילים. קטלוג חדש ומעודכן יוצא לאור מידי שנה, אך לאספן המתחיל אין בכך צורך ובהחלט ניתן לחסוך בהוצאות ולרכוש קטלוג משומש שיצא לאור שנתיים או שלוש קודם לכן.

שם הקטלוג	סקוט	סטנלי גיבונס	מיכל
שפה	אנגלית	אנגלית	גרמנית
היכן מודפס	ארצות הברית	אנגליה	גרמניה
מבנה הקטלוג	בולי ארצות הברית רשומים בתחילת כרך מספר אחד ולאחר מכן כל יתר הארצות לפי סדר האלף-בית באנגלית.	כרך ראשון כולל את בולי בריטניה וחבר העמים הבריטי. בשני כרכים נוספים מופיעות יתר המדינות לפי סדר האלף-בית באנגלית.	בולי גרמניה מפורטים בכרך נפרד ומודפסים בצבע. יתר המדינות מופיעות בחלוקה לפי יבשות ובתוך כל יבשת לפי סדר האלף-בית בגרמנית.
סדר רישום הבולים	קיימת הפרדה ברורה בין הבולים על פי מטרת ההנפקה (בולים רגילים, בולי דואר אויר, בולים דואריים למחצה וכדומה). בתוך כל קבוצה רשומים הבולים לפי סדר הופעתם.	מרבית הבולים, למעט בולי דמי דואר, רשומים לפי סדר הופעתם.	מרבית הבולים, למעט בולי דמי דואר, רשומים לפי סדר הופעתם.
תמונות	מודפסת תמונה אחת מכל סידרת בולים.	מודפסת תמונה אחת מכל סידרת בולים.	עד השנים האחרונות הודפסו כל תמונות הבולים.

בנוסף לקטלוגים העולמיים, שאת שלושת העיקריים שבהם הצגנו בפניך, יש קטלוגים רבים ושונים העומדים לרשותו של האספן המתעניין. כבר דיברנו על קטלוגים המוקדשים למדינה אחת, אולם יש גם קטלוגים המוקדשים לבולים בנושא מסוים ("דגים על בולים", "ציפורים על בולים" וכדומה) וכן קטלוגים העוסקים בפריטים בולאיים שאינם בולים (חותמות, כלילים ועוד).

פרק חמישי

באה מנוחה ליגע

לאחר ההתעסקות הממושכת עם הבול, הגיע הזמן להניח אותו באלבום ולאפשר לו לנוח. בפרק זה נלמד כיצד לטפל בבול כך שלא יינזק עקב תנאי אכסון לקויים.

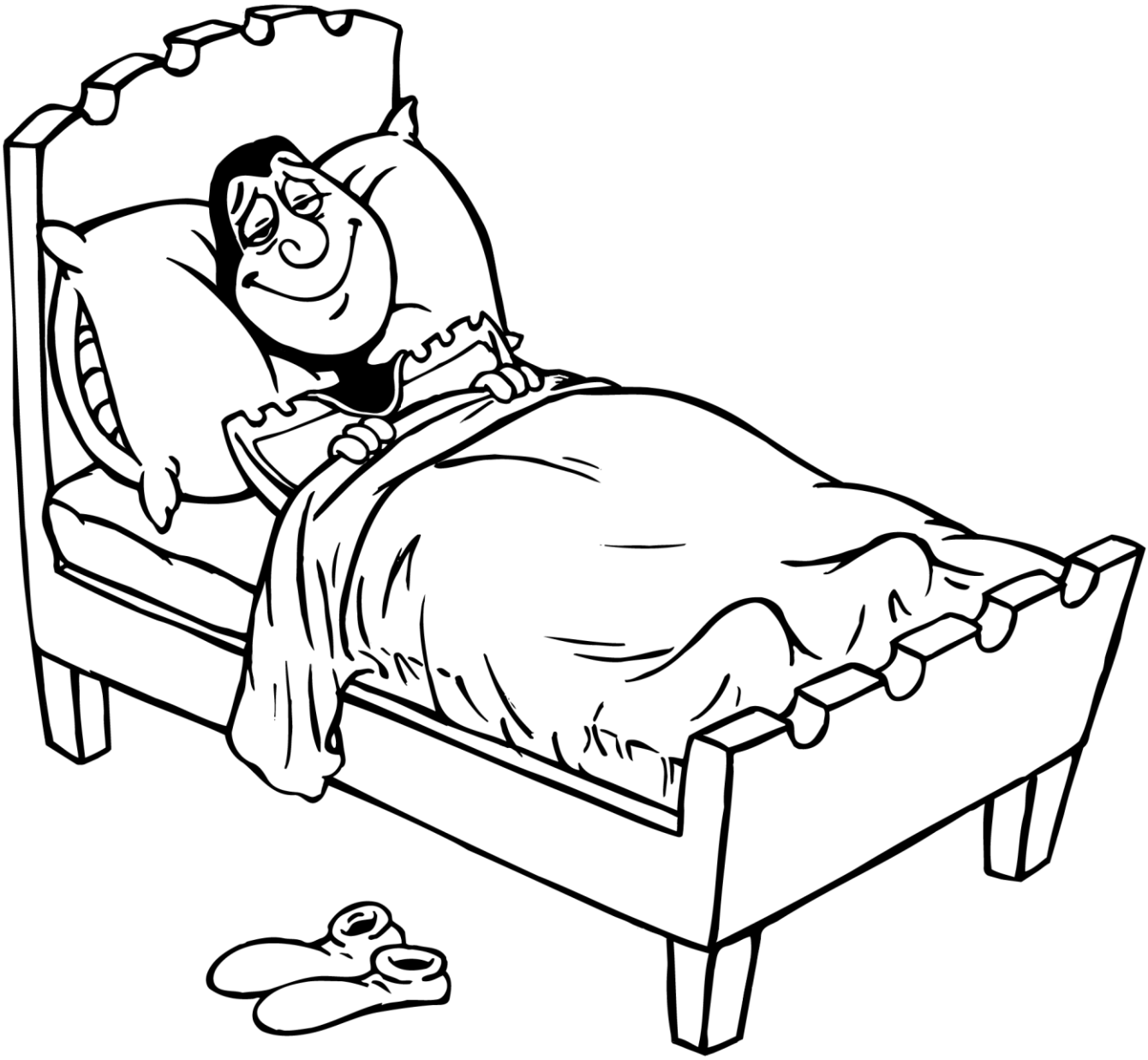

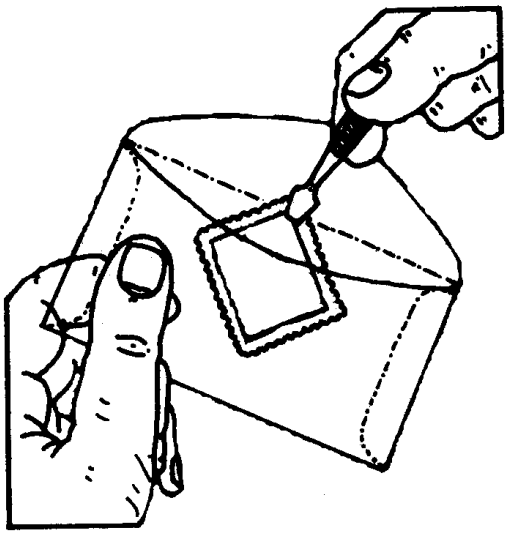

הבולים היפים שצברנו בעמל רב עלולים להינזק אם לא נדאג לשמור אותם בדרך הנכונה.
הטיפול בבול מתחיל מיד עם קבלתו. אין לאחסן את הבולים בקופסאות או לערום אותם בתוך מגירות. הם עלולים להתקמט, להתלכלך ולאבד את ערכם. רצוי לשמור את הבולים החדשים במעטפות צלופן שקופות עד שנתפנה למיין אותם ולאכסן אותם בהלכה.

עדיף לשמור את הבולים באלבום מלאי, שהוא אלבום העשוי דפי קרטון עבים עליהם מתוחות רצועות צלופן שקופות. אלבום מסוג זה מאפשר להכניס לתוכו בקלות את הבולים החדשים שהשגנו ולהעבירם ממקום למקום בזמן שאנו בוחרים את המקום הרצוי לבול באוסף שלנו.

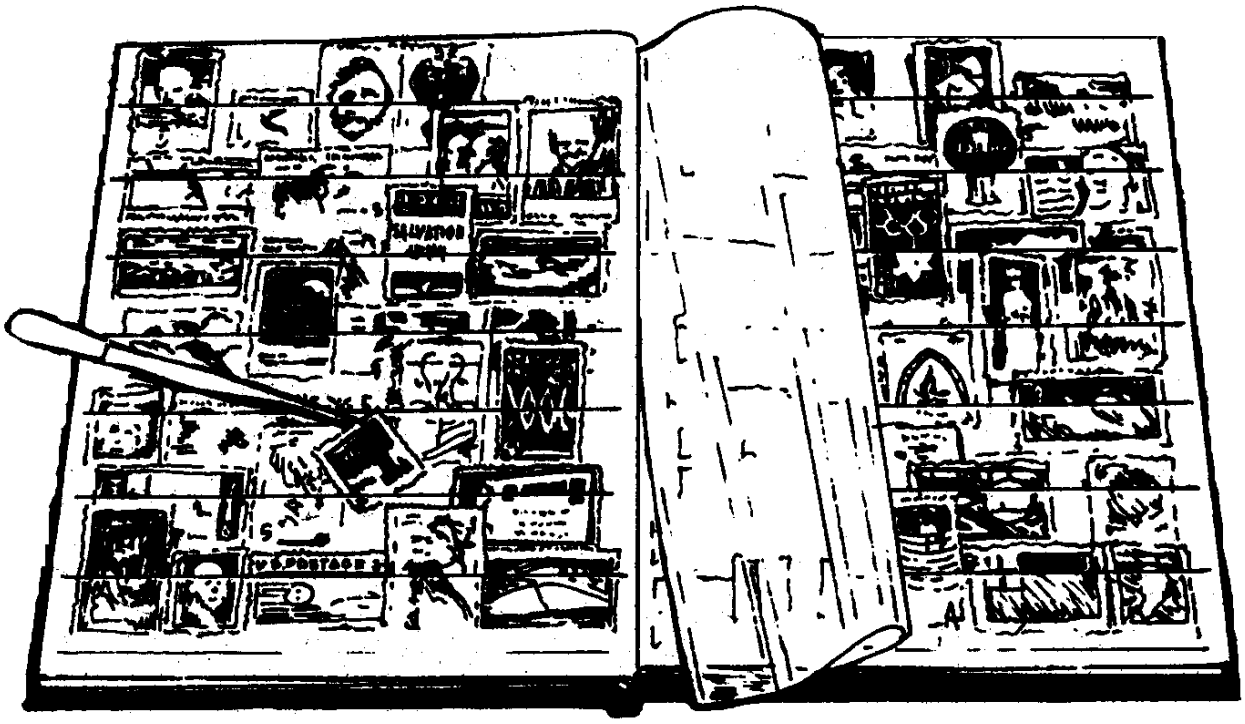

אלבום המלאי נוח לשימוש, אולם אוסף בולים המעוצב באופן אישי, על דפים חלקים ומלווה בכיתוב ובהסברים, הינו בעל מראה יפה הרבה יותר.

אחת הדרכים המקובלות להצמדת הבולים לדפי האלבום היא השימוש במדבק.

המדבק הינו פיסה מלבנית של נייר דבק שקוף המקופלת לשניים.

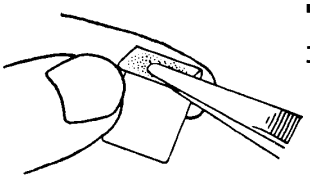

חשוב מאוד!!!
אין להדביק את הבולים בצלוטייפ.

מרטיבים מעט את החלק הקצר של המדבק ומצמידים אותו מאחורי הבול. יש להדביק את המדבק בחלקו העליון של הבול.

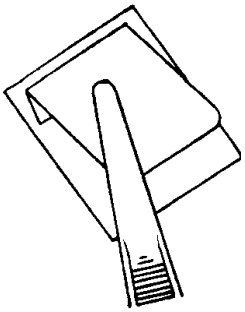

מרטיבים מעט את החלק הארוך של המדבק.

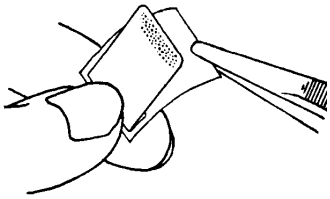

מצמידים את הבול למקום המתאים בדף האלבום.

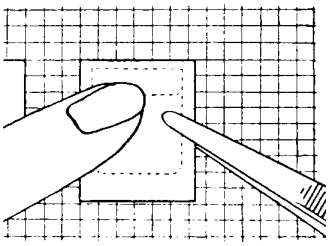

לאחר שהדבק התייבש ניתן במקרה הצורך להסיר את המדבק בזהירות מבלי לפגוע בבול. ניתן גם לשטוף את הבול כפי שכבר למדנו לעשות.
אסור לנסות ולהסיר את המדבק כאשר הדבק עדיין לח, פעולה זו תגרום נזק לבול.

נסה להצמיד כאן מספר בולים בעזרת מדבק

ניתן להשתמש במדבק כדי להצמיד בולים משומשים לדפי האלבום, כיוון שהדבק נשטף מן הבולים והמדבק אינו פוגם בבול. שונה הדבר כאשר מדובר בבול לא משומש.
נהוג לאסוף בולים לא משומשים כשהם "תמימים", כלומר ללא כל פגם שהוא. הדבקת המדבק משאירה סימן על שיכבת הדבק המקורית של הבול ומפחיתה מערכו. לפיכך אסור להשתמש במדבק כאשר אוספים בולים לא משומשים.

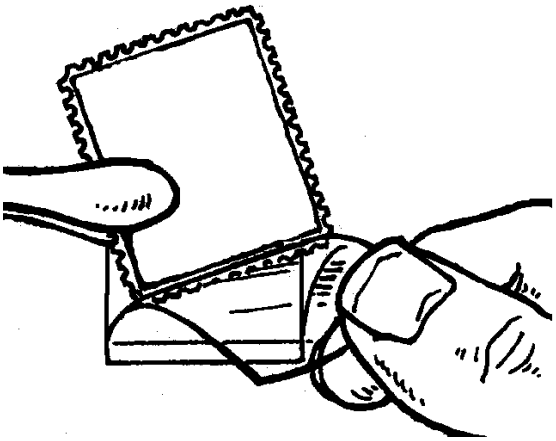

כדי להצמיד בולים לא משומשים לדפי האלבום ניתן להשתמש ב"כיס מגן". המדובר במעין כיס העשוי חומר פלסטי גמיש ובעל דופן קידמית שקופה. את הדופן האחורית שהיא בעלת שיכבת דבק מצמידים לדפי האלבום ואת הבול מניחים כשהוא מוגן בתוך הכיס.
נהוג בארץ לכנות את כיס המגן בשם "הָוִויד", על שם המפעל הגרמני המייצר כיסים אלו.

כיסי המגן מיוצרים ונמכרים בצורת רצועות מאורכות בעלות רוחב שונה. את הרצועות ניתן לחתוך בגיליוטינה העשויה לדבר ולהתאים את גודלו של כיס המגן לזה של הבול.

נסה להצמיד כאן מספר בולים בעזרת כיסי מגן

פרק שישי

"10" - הבול המושלם

בפרק זה נלמד כיצד לאתר פגמים המפחיתים מערכו של הבול ואף עלולים לפסול אותו לחלוטין.

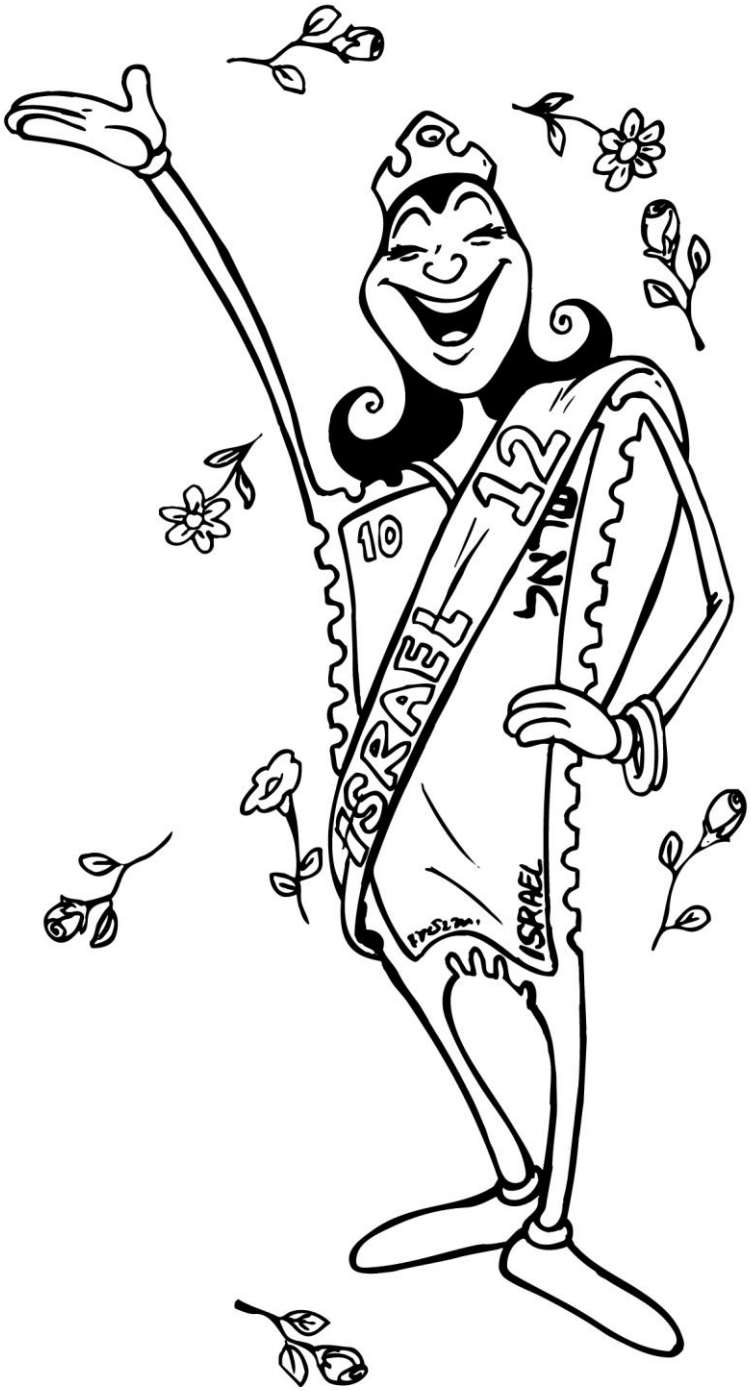

קשה לאסוף רק בולים מושלמים. יש בולים רבים ויפים שיש בהם פגמים קלים ואין סיבה שלא לצרף אותם לאוסף ולהנות מהם.

עם זאת, רצוי מאוד להמנע מאיסוף בולים בעלי פגמים קשים. בולים אלו מכערים את האוסף כולו ובולים בעלי כתמים עלולים להכתים בולים אחרים ולפסול אותם.

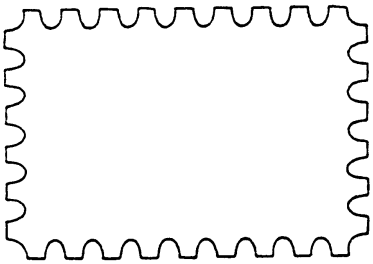

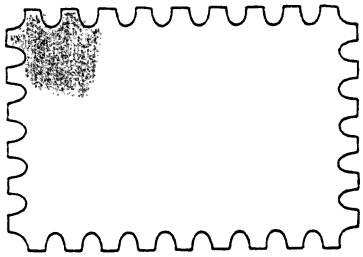

בולים מוכתמים

לעיתים ניתן להסיר את הכתמים על ידי שטיפת הבול במים. נסה לשאול בעצתו של בולאי מנוסה לפני שתשליך את הבול.

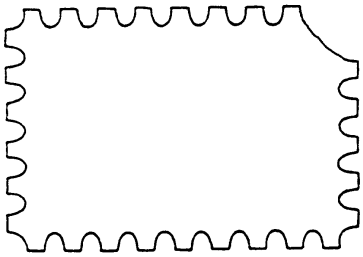

בולים הקרועים כך שחלק מן הבול חסר

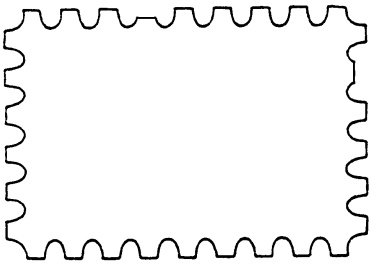

בולים עם "שיניים" קצרות או חסרות

יש בולים שהונפקו ללא ניקבוב או עם ניקבוב רשלני הנראה כאילו הוא קרוע. בולים אלו אינם פגומים.

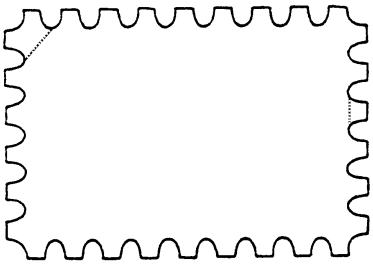

בולים עם קמטים בנייר

בדוק היטב את הבול, בעיקר את הניקבוב, כדי לאתר קמטים. קל יותר להבחין בקמטים אם מביטים בצידו האחורי של הבול.

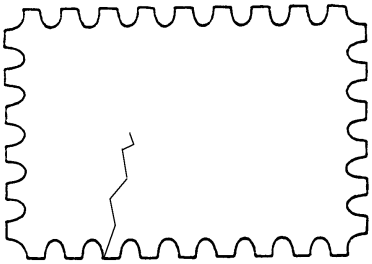

בולים קרועים

לא תמיד ניתן להבחין בקרעים. בדוק היטב בצידו האחורי של הבול.

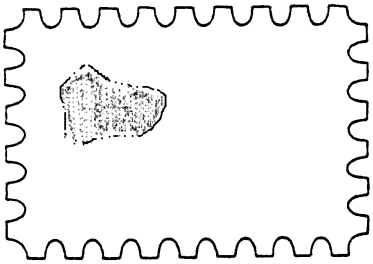

בולים בהם חלק משכבת הנייר שמאחורי הבול חסרה

פגם זה ניגרם לרוב על ידי נסיון להסיר בכח את הבול מן המעטפה. ניתן להבחין בפגם זה אם מחזיקים את הבול מול האור.

ישנם פגמים שאינם פוסלים את הבול לחלוטין, אולם גורמים לו להיראות פחות יפה ומפחיתים מערכו הכספי.

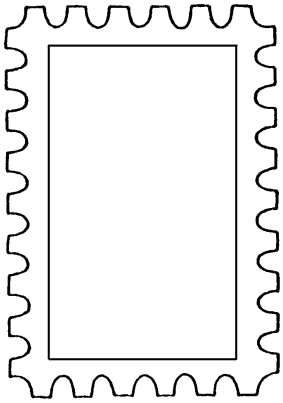

אחד הנושאים שיש להקפיד עליהם בעת בחירת בול חדש לאוסף הוא היחס בין תוכן הבול לבין הניקבוב. יש להשתדל ולאסוף בולים בהם תוכן הבול מצוי במרווח שווה מחורי הניקבוב מכל צדדי הבול. נהוג לומר על בול כזה שהוא במצב "מעולה".

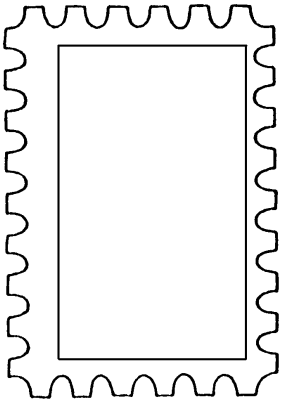

טוב מאוד

הבול אינו ממורכז רק בצד אחד

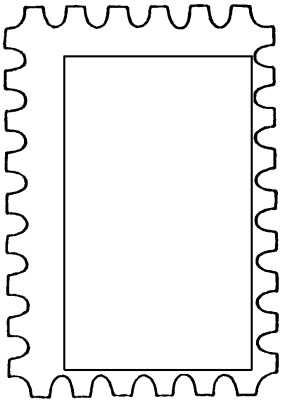

טוב

הבול אינו ממורכז משני צדדיו

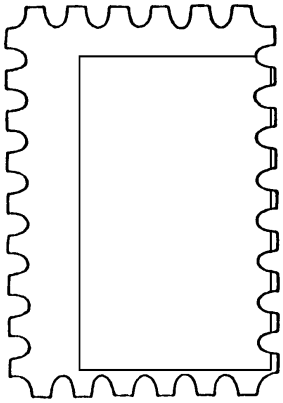

רצוי להימנע באיסוף בולים בהם הניקבוב חודר אל תוכן הבול

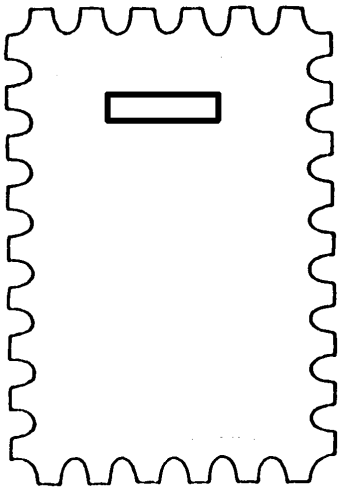

כדאי להביט גם בצידו האחורי של הבול. נהוג לאסוף בולים לא משומשים כשהם במצב תמים וללא כל פגם. שרידי מדבק בצידו האחורי של הבול או פגם בדבק גורעים מערכו הכספי של הבול.

אם החלטת לאסוף בולים משומשים, יש להקפיד ולאסוף בולים המוחתמים בחותמת עגולה ונקיה. חותמת שאינה ברורה או שמכסה את פני הבול בכתמי דיו גדולים מורידה מערך הבול.

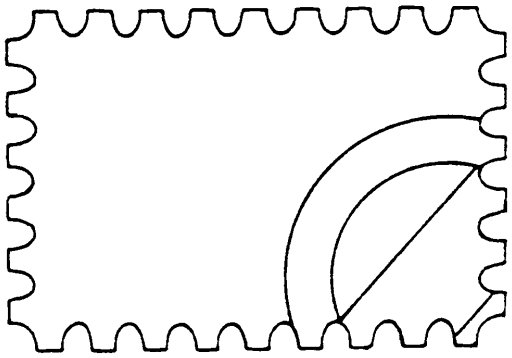

הבול החתום הטוב ביותר נושא על פניו חותמת עגולה הצמודה לאחת הפינות ומאפשרת לקרא באופן ברור את שם מקום ההחתמה ואת תאריך המשלוח.

כאשר החותמת מכילה גם מרכיבים נוספים, כגון דגם של "גלים" או מסר כתוב, ערכו של הבול פוחת. רצוי להמנע מאיסוף בולים המוחתמים בחותמת שכזאת.

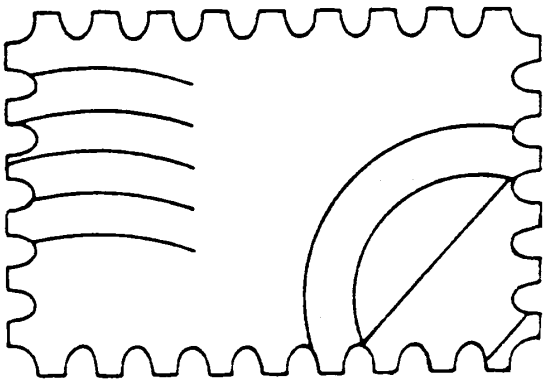

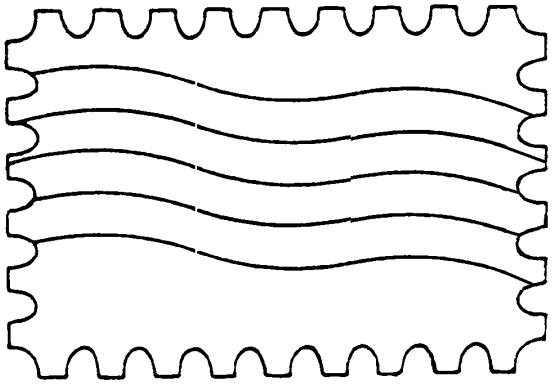

הדבק כאן (באמצעות מדבק) בול חתום מושלם ככל האפשר.

פרק שביעי

בחירת מסלול איסוף

בפרק זה נציג בפניך את שיטות האיסוף המקובלות בקרב הבולאים ונמליץ לך לבחור תחום איסוף משלך.

איסוף בולים הוא תחביב אישי, וזכותך כאספן לבחור ולאסוף כל בול או פריט בולאי שרק תחפוץ. תוכל לארגן את האוסף כרצונך ולהפיק ממנו הנאה מלאה בכל דרך שתבחר.

אם כך, מדוע כדאי לבחור מסלול איסוף ולציית לכללים מוגדרים?

כל אספן מגיע, במוקדם או במאוחר, למסקנה שאין באפשרותו לאסוף את כל הבולים שבעולם. יש יותר מידי בולים מכדי שניתן יהיה להשלים אוסף עולמי. למען האמת, זה גם לא מעניין. מה כבר אפשר לעשות עם ערימה גדולה של בולים ללא קשר או הגיון?

אם כך, מה כדאי לאסוף?

התשובה לכך תלויה מאוד בך ובנושאים המעניינים אותך. אני אסתפק בכך שאציג בפניך את שיטות האיסוף המקובלות על מרבית האספנים.

שיטת איסוף ראשונה שאציג בפניך מכונה **"בולאות מסורתית"**. לפי שיטה זו בוחר האספן להתמקד באיסוף בוליה של מדינה אחת או קבוצת מדינות. ההתמקדות במדינה אחת מאפשרת להכיר היטב את כל מה שקיים באותה מדינה ואולי גם להצליח ולהשלים אוסף מלא של כל בולי המדינה. באופן טבעי, בוחרים אספנים רבים בישראל לאסוף את בוליה היפים של ישראל. אם תחליט להתמקד גם כן באיסוף מסורתי, מדוע שלא תצטרף אליהם?

סידרת הבולים הראשונה של ישראל, סידרת בולי "דאר עברי", הודפסה בתנאים קשים של ימי מלחמה ומצור, כאשר אפילו שמה של המדינה טרם נקבע. הבולים הודפסו על סוגי נייר שונים וקיימות תשניות רבות בכל אחד מן הבולים בסידרה. בולי "דאר עברי" נחשבים לקלאסיקה של בולי ישראל ושלושת הערכים הגבוהים בסידרה זוכים לביקוש רב ומשיגים מחירים גבוהים במכירות פומביות.

האספן המסורתי אינו מסתפק רק באיסוף כל בולי המדינה ובהכנסתם לאלבום. האספן יבחן היטב את הבולים שצבר, יחפש שגיאות וטעויות הדפסה, יחקור את הדרך בה הודפסו הבולים וינסה לתאר בעזרת הבולים שבאוספו את הדרך שעבר הבול מאז היותו רעיון במוחו של המתכנן ועד לשלב הבול המוגמר הנמכר לציבור ומשמש לצורך ביול מכתבים. מסתבר שככל שהאספן המסורתי רוכש ידע ומתמחה בתחום האיסוף שבחר, כך יצמצם את תחום האיסוף ויעמיק את המחקר והלימוד. במסגרות התצוגה בתערוכות בולים תוכל לראות אוספים שלמים העוסקים כל כולם בבול אחד ויחיד אותו חקר האספן.

תחום איסוף פופולרי מאוד, המושך אלפי אספנים חדשים מידי שנה, מכונה **"אספנות נושאים"**, או במינוח הלועזי "אספנות תימטית". בולאים הבוחרים להתמקד בתחום זה מבססים את האוסף האישי שלהם על פריטים בולאיים הקשורים לנושא מסוים המעניין אותם.

באיזה נושא כדאי לבחור?

הניסיון מלמד שאנשים בוחרים לרוב בנושא המעניין אותם או קשור לתחום עיסוקם היום יומי. הרופא יאסוף בולים בנושא רפואה בעוד שחובב המוזיקה יעדיף לאסוף בולים המתארים כלי נגינה ויצירות מוזיקליות. האם יש נושא כלשהו המעניין אותך במיוחד?

לאחר שבחרת נושא, מתחיל ה"צייד", החיפוש אחר בולים המציגים את הנושא הנבחר. בשלב זה נובר אספן הנושאים באלבומי הבולים, בקטלוגים ובספרות הבולאית בניסיון לאתר בולים מתאימים. שים לב, כמו במשחק מחבואים עשוי הפריט המעניין אותך להסתתר בבול שלכאורה שייך לנושא אחר, חיפוש קפדני יניב תוצאות מפתיעות.

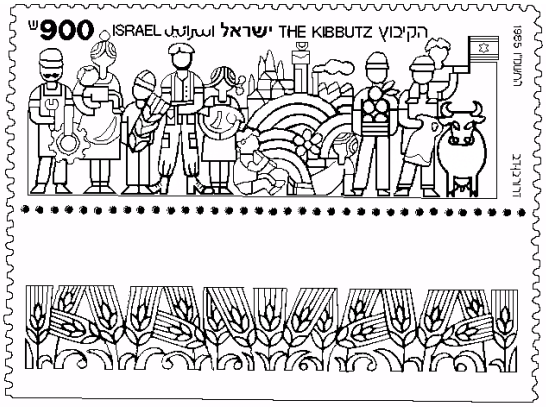

כמובן שבול אחד עשוי להתאים למספר רב של נושאים. הבט לדוגמה בבול "הקיבוץ": הילד המניף דגל יתאים לאוסף על דגלים, צרור השיבולים שבשובל ישתלב באוסף על הכנת הלחם, הפרה מתאימה לאוסף על חיות משק והילד המנגן בחליל ימצא את מקומו באוסף על מוזיקה. נסה לחפש בבול יפה זה רעיונות נוספים לאוסף תימטי.

אספנות נושאים אינה מסתפקת בצבירת בולים בעלי תמונה משותפת. האספן התימטי יארגן את הפריטים הבולאיים שהצליח להשיג על פי תוכנית מסודרת וינסה לתאר את הנושא שבחר תוך פירוט כל המרכיבים וההיבטים השונים של הנושא. הפריטים הבולאיים ישתלבו בסיפור וישמשו להמחשתו.

מומלץ מאוד להתבונן באוסף נושאים של אספן ותיק ומנוסה. תוכל לראות אוספים כאלו בתערוכת בולים או צילומים של אוספים בספריה הבולאית. נסה להבין את מבנה האוסף ולהתמקד בסיפור שביקש האספן לספר. האם הפריטים הבולאיים עוזרים בהבנת הסיפור? האם הם ממחישים היטב את הנקודות שביקש האספן להדגיש?

יש אספנים המעדיפים להתמקד בשימוש שנעשה בבולים לצורכי משלוח דואר. אספנים הבוחרים בתחום איסוף זה, המכונה "היסטוריה של הדואר", אוספים בעיקר מעטפות שלמות, עליהן מודבקים בולים ומוטבעות חותמות המלמדות מהיכן נשלח המכתב, כיצד הועבר ליעדו וכמה שילם השולח (או הנמען) תמורת השירות שקיבל.

אספן המתמקד בלימוד ההיסטוריה של הדואר נדרש לידע רב בכל הקשור לנתיבי הדואר ולנסיבות ההיסטוריות שהשפיעו על הדרכים להעברתו. לא אחת נדרשת יכולת בלשית על מנת לפצח תעלומות ולהבין למה נדרש מבעל המכתב תשלום זה או אחר, או מה משמעותם של הסימונים והחותמות המופיעות על גבי המכתב.

עוד לפני שהומצא הבול, היו חברי הפרלמנט הבריטי זכאים לשלוח דואר בחינם. על המכתבים שכתבו הוטבעה חותמת המציינת את תאריך המשלוח ומאשרת שמכתב זה פטור מתשלום.
חבר הפרלמנט נדרש לחתום על גבי המכתב כהוכחה לכך שמדובר אמנם בדואר השייך לו. חתימת חבר הפרלמנט מופיעה בפינה השמאלית תחתונה של המכתב.

לסיום פרק זה, ולהשלמת התמונה על תחומי האיסוף בהם תוכל לפגוש בתערוכת בולים, אציג בקצרה מספר תחומי איסוף נוספים:

"בולאות דואר - אויר" - אספנים העוסקים בתחום זה מתמקדים בהתפתחות שירותי העברת דואר באמצעות מטוסים. באוסף מסוג זה ימצאו בעיקר מעטפות המתעדות קווי תעופה וטיסות מיוחדות.

"אספנות כלילים" - כליל הוא פריט בולאי עליו הודפס הבול מראש (דוגמת גלוית דואר או איגרת דואר אויר). אספנות כלילים מתמקדת באיסוף ומחקר של פריטים אלו.

"אספנות גלויות מרב" - גלוית מירב היא תמונה שעליה הודבק בול דואר והוטבעה חותמת דואר. כללי האיסוף דורשים התאמה מרבית בין נושא התמונה, הבול והחותמת, דבר הקשה מאוד להשגה. אספני תחום זה אוספים גלויות מירב ומשתדלים לייצר גלויות מירב חדשות.

פרק שמיני

ידע בולאי

בפרק קצר זה נמליץ בפניך על הדרכים בהן ניתן להוסיף וללמוד על בולים ובולאות.

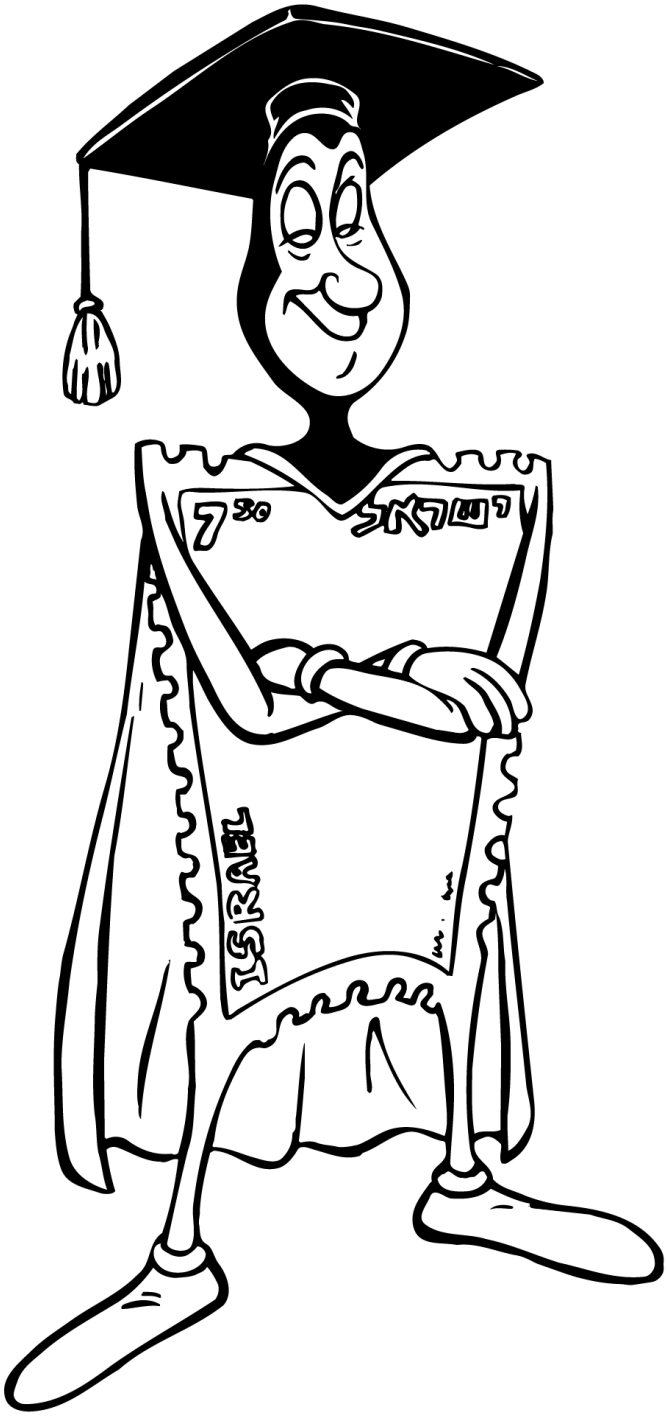

ללמוד?! למה שארצה ללמוד על בולים?

איסוף בולים הוא תחביב מרתק, המשתפר והולך ככל שהאספן יודע יותר על בולים ומבין יותר את הסיבה להנפקתם. לימוד הדרכים השונות בהן השתמשו בבולים לצורכי דואר והכרת האופן בו מייצרים את הבולים תרחיב את אופקיך ותאפשר לך להפיק הנאה רבה יותר מן העיסוק בבולים.

אם כך, כיצד אלמד יותר על בולים?

בפני האספן המתעניין עומדות הדרכים הבאות על מנת להרחיב את ידיעותיו על בולים ובולאות:

1. הדרך הטובה ביותר ללמוד על בולים היא להתבונן בבולים רבים ככל האפשר. ככל שתראה עוד ועוד בולים, ממדינות ומתקופות שונות, תלמד להבחין בין סגנונות העיצוב וטכניקות הייצור המאפיינות כל זמן ומקום ייצור.
2. קטלוג הבולים הוא כלי העזר החשוב ביותר העומד לרשות האספן. מעבר לרשימת הבולים שהונפקה על ידי כל מדינה תמצא בקטלוג הבולים בין היתר גם הסבר על הסיבה להנפקת הבול, סיפורים על שימושים מיוחדים בבולים, ותיאור של התשניות הקיימות לכל בול.
3. בעולם יוצאים מידי חודש עשרות רבות של עיתונים וכתבי עט העוסקים בבולים ובבולאות. בעיתונים אלו תמצא כתבות מרתקות על כל התחומים הנוגעים לתחביב, תקבל מידע על הנפקות חדשות ותחשף למידע רב על סוחרי בולים ואספנים אחרים עמם תוכל ליצור קשר. "שבל", מגזין הבולאים בישראל היוצא לאור על ידי התאחדות בולאי ישראל, הוא דוגמא מצוינת לעיתון בולאי ומומלץ לקוראו.
4. קטלוג מכירה פומבית המופק על ידי סוחר בולים העוסק בכך הוא מקור מעולה למידע על בולים ופריטים בולאיים מעניינים ונדירים. גם אם אין באפשרותך לרכוש פריטים אלו, מומלץ לעיין בקטלוגי מכירה פומבית רבים ככל האפשר וליהנות מהמידע הרב המצוי בהם. סוחרים רבים ישלחו לך קטלוג ראשון בחינם אם תפנה אליהם ומי יודע, אולי גם תמצא פריט מעניין אותו תבקש לרכוש.
5. ולסיום, ספרים. המון ספרים. עשרות אלפי ספרים נכתבו על בולים ובולאות. ספרי מחקר מעמיקים, וספרי הרפתקאות ומעשיות. סיפורים על בולים מפורסמים ועל אספנים מפורסמים לא פחות. רבים מספרים אלו תמצא בספריית התאחדות בולאי ישראל שם תוכל לעיין גם בעיתונים בולאיים מכל רחבי העולם ובקטלוגים של מכירות פומביות מהגדולות בעולם.

פרק תשיעי

תערוכת בולים

מסענו הקצר בדרך אל האוסף מסתיים מול מסגרות התצוגה של תערוכת הבולים. אנו מזמינים אותך לבקר בתערוכה, ללמוד מן האוספים המוצגים בה וליהנות ממראה הפריטים הבולאיים הנדירים והיפים שצברו האספנים בעמל רב.

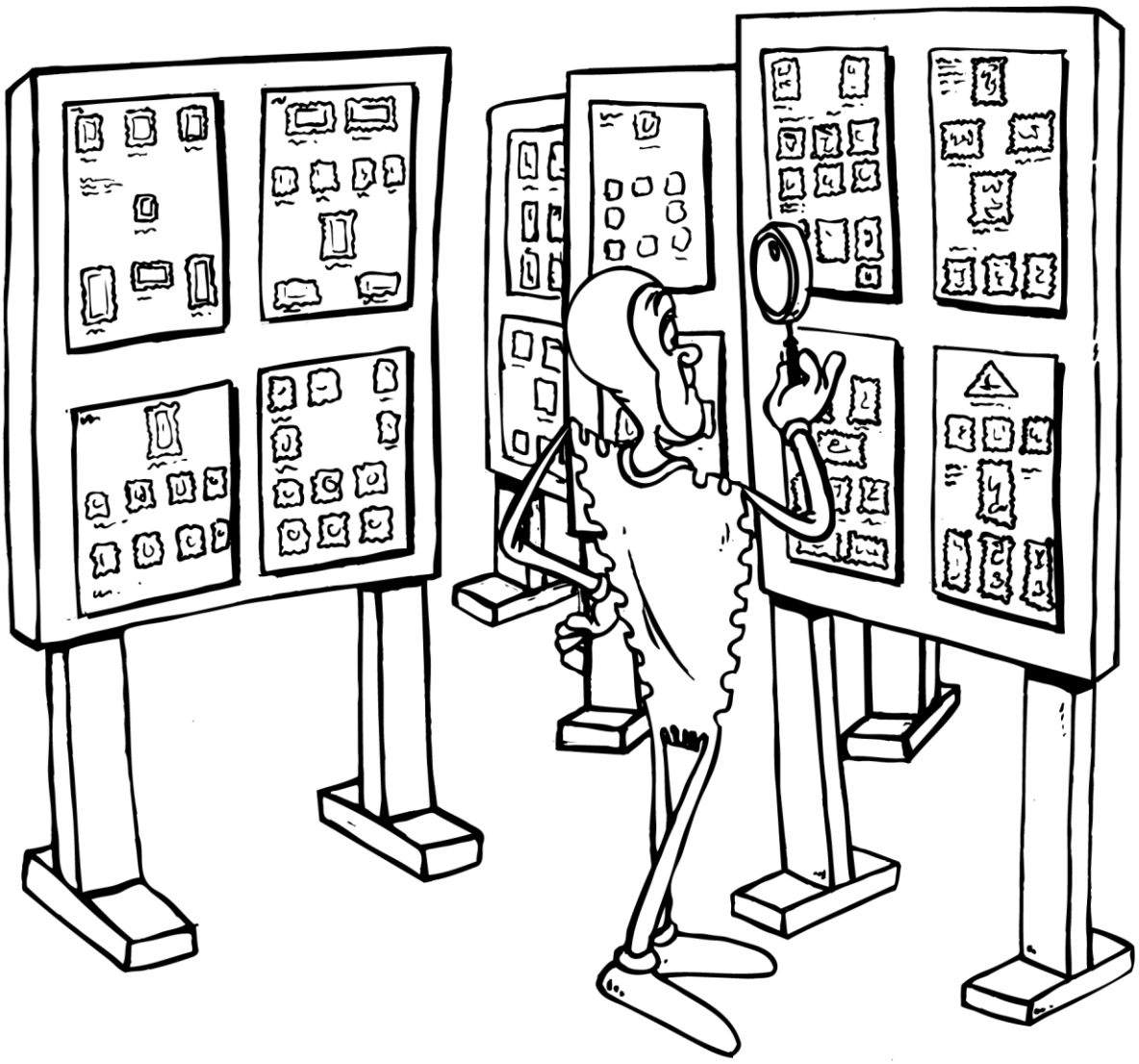

מה הלאה?

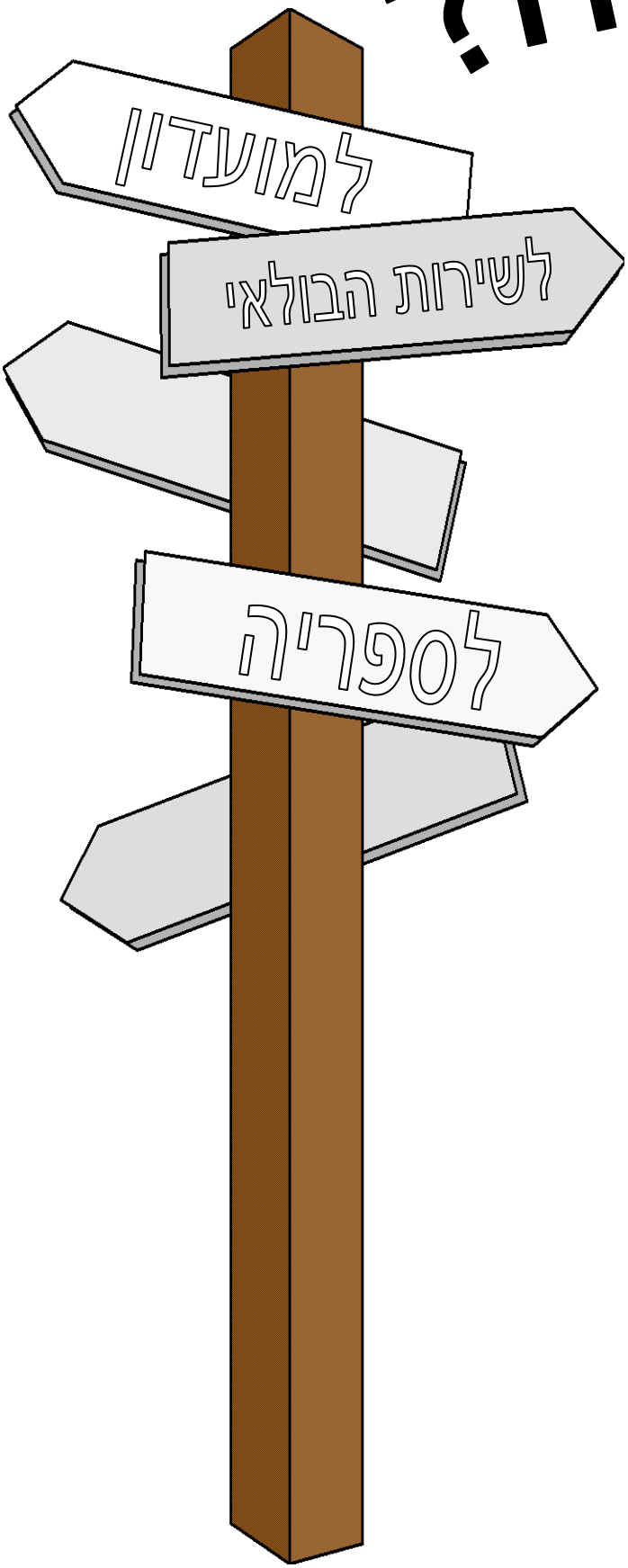

התאחדות בולאי ישראל
הספרייה הבולאית
רחוב פינסקר 2 (פינת אלנבי), תל אביב

השירות הבולאי
שדרות ירושלים 12, תל אביב -יפו

העמותה התל אביבית לבולאות
מרכז ביכורי העיתים,רחוב הפטמן 6,
תל אביב

עמותת הבולאים חיפה
מועדון גרודנאי,רחוב י.ל.פרץ 32,
חיפה

עמותת הבולאים הירושלמית
מתנ"ס פיליפ ליאון, רחוב צ'ילה 8, ירושלים

המועדון הבולאי באר שבע
הספריה העירונית,
דרך המשחררים, באר שבע

העמותה לבולאות נתניה
בית עולי אמריקה רחוב שמואל הנציב 28, נתניה

העמותה הבולאית ראשון לציון
בית העולה, רחוב אגוז 1
ראשון לציון

איל"ת
אגודה ישראלית לבולאות תימטית
ת"ד 62029, תל אביב